

УДК 658.5:338.1

4. Економіка та управління підприємствами (за видами діяльності)

Кондратьєв Б.О.,

аспірант, НТУ «ХПІ»

Єршова Н.Ю.,

д-р, екон. наук, доцент

професор кафедри економічного аналізу та обліку НТУ «ХПІ»

Kondratiev Bogdan

National Technical University "Kharkov Polytechnic Institute"

Iershova Natalia

National Technical University "Kharkov Polytechnic Institute"

**ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ
РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА ЯК АКТУАЛЬНИЙ НАПРЯМ
СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ**

**INFORMATION SUPPORT OF THE MANAGEMENT OF SUSTAINABLE
DEVELOPMENT OF THE ENTERPRISE AS THE ACTUAL DIRECTION
OF MODERN SCIENTIFIC RESEARCHES**

У статті представлено інформаційне забезпечення управління сталим розвитком підприємства як актуальний напрям наукових досліджень. Визначена важливість впровадження концепції сталого розвитку в практичну діяльність підприємств. Проведені емпіричні дослідження дозволили виявити проблеми, що ускладнюють широке впровадження концепції на практиці, а також систематизувати загальні тенденції функціонування інформаційного забезпечення на підприємствах. Досліджено типи інформаційних потоків, які покладено в основу розробленого і запропонованого алгоритму інформаційного забезпечення управлінських рішень. Представлена принципова схема розробки системи показників сталого розвитку підприємства, що дозволяє враховувати цільові орієнтири підприємства в сфері сталого розвитку на різних рівнях управління,

забезпечує збалансованість фінансових і нефінансових показників і дає можливість здійснювати моніторинг ступеня реалізації стратегії сталого розвитку.

Ключові слова: сталий розвиток, стратегія сталого розвитку, система показників, інформаційне забезпечення, підприємство

В статье представлено информационное обеспечение управления устойчивым развитием предприятия как актуальное направление научных исследований. Определена важность внедрения концепции устойчивого развития в практическую деятельность предприятий. Проведенные эмпирические исследования позволили выявить проблемы, затрудняющие широкое внедрение концепции на практике, а также систематизировать общие тенденции функционирования информационного обеспечения на предприятиях. Исследовано типы информационных потоков, которые положены в основу разработанного и предложенного алгоритма информационного обеспечения управленческих решений. Представлена принципиальная схема разработки системы показателей устойчивого развития предприятия, что позволяет учитывать целевые ориентиры предприятия в области устойчивого развития на разных уровнях управления, обеспечивает сбалансированность финансовых и нефинансовых показателей и дает возможность осуществлять мониторинг степени реализации стратегии устойчивого развития.

Ключевые слова: устойчивое развитие, стратегия устойчивого развития, система показателей, информационное обеспечение, предприятие

The article provides information support for the sustainable development of the enterprise as an actual direction of scientific research discusses. The importance and relevance of introducing the concept of sustainable development into the practical activities of enterprises is defined. Empirical studies have allowed to identify and systematize the Problems that make it difficult to use the concept of sustainable development in the practice of enterprises investigated by

empirical methods. General trends in the functioning of information support at manufacturing enterprises are identified and analyzed. An algorithm for information support of management decisions has been developed. The process of information support of management decisions consists of several stages. At the first stage, the analyst selects information resources from external and internal sources. At the second stage, the analyst processes the data using analytical methods. As a result, analytical information is generated. The use of analytical information is important in making forecasts and developing alternatives. Measurement, processing and dissemination of information about the activities of the enterprise as a feedback chain within the control system is considered. An analysis of the strengths and weaknesses of various types of indicators is presented. The basic scheme for the development of a system of indicators for sustainable development of an enterprise has been developed. In accordance with the factors of sustainable development of the enterprise and the development priorities of groups of goals related to economic efficiency, environmental safety, social stability are highlighted. Indicators of social sustainability and relationships with major stakeholder groups are characterized. Indicators for evaluating economic efficiency are defined. The importance of environmental safety indicators to reflect the state of energy efficiency and energy conservation at the enterprise is defined. The standards governing key areas of corporate sustainability reporting have been reviewed. The importance of applying an integrated approach to the implementation of the principles of sustainable development in the operational activities of the enterprise has been proven.

Key words: *sustainable development, sustainable development strategy, scorecard, information support, enterprise*

Постановка проблеми. Зміна економічних реалій закономірно впливає і на зміну управлінських підходів. Сталий розвиток є сучасною концепцією, яка об'єднує соціальні, екологічні та економічні сторони життєдіяльності суб'єктів господарювання. Забезпечення сталого розвитку підприємств в

умовах сьогодення залежить, крім вдосконалення внутрішньогосподарської діяльності взагалі, від того, наскільки інформаційне забезпечення задовольняє вимоги системи управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У зарубіжній літературі проблема сталого розвитку є однією з найбільш актуальних і широко досліджуваних як на макро-, так і на мікрорівні. Істотний внесок в осмислення необхідності екологічної та соціальної орієнтації економіки внесли роботи Х. Дейлі, Д.Х. Медоуза і Д.Л. Медоуза, К. Холлінга, Дж. Форрестера, А. Ендерса, Дж. Елкінгтона. Піонером у становленні концепції корпоративного сталого розвитку (Corporate Sustainable Development) став Дж. Елкінгтон, який в 1994 році ввів поняття «триєдиного підсумку» (triple bottom line), що актуалізувало аналіз соціально-економічного впливу компаній [1]. На мікрорівні розглядаються, в основному, окремі аспекти сталого розвитку. Так, найбільш актуальними сучасними напрямками наукових досліджень є стійке управління ланцюгами поставок (К. Картер, С. Матос, Д. Роджерс), ефективні взаємини з зацікавленими сторінами в рамках реалізації стратегії сталого розвитку (Р. Фріман, К. Фюсслер, Т. Холмс, Д. Еклінгтон), вплив сталого розвитку на операційну діяльність (Л. ван Вассенхав, П. Кляйндорфер), розробка системи показників сталого розвитку (Г. Аззоне, Л. Браат, Р. Велфорд, Р. Хайнс, А. Уорхёрст і ін.) [2; 3].

Про вагомий внесок у теоретичні та практичні дослідження проблем інформаційного забезпечення управління сталим розвитком економічних суб'єктів свідчать розробки вітчизняних та зарубіжних вчених: О. Білоус, В. Амітана, К. Боумена, В. Василенка, В. Годіна, Р. Гріффіна, І. Дмитрука, Н. Єршової, О. Єфімової, Я. Клейнера, М. Мельникової, О. Пушкаря, В. Савчука, І. Смачило та ін. [4; 5]. Аналіз публікацій вчених дозволяє стверджувати їхню високу наукову і практичну цінність. Проте, потребують подальшого розвитку теоретичні основи формування інформаційного забезпечення системи управління, складання звітності про сталий розвиток з урахуванням інформаційних запитів зацікавлених сторін.

Постановка завдання. Підприємство є відкритою соціально-економічною системою, яка вбудована в зовнішнє середовище, де постійно відбувається обмін інформацією. Ефективність управління діяльністю підприємства визначається якістю інформаційного забезпечення, що дає можливість скоординувати всі елементи системи управління для досягнення сталого розвитку. Метою статті є дослідження інформаційного забезпечення управління сталим розвитком підприємства як актуального напрямку наукових досліджень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Теоретичною основою концепції сталого розвитку є теорія рівноваги, яка набула широкого поширення в соціально-економічних науках, в т.ч. в економіці [6]. Визначення сталого розвитку суб'єкта господарювання, що відображає взаємозв'язок між економічним розвитком і соціальними і екологічними обмеженнями, в категоріях мікроекономіки за Єфимовою О.В. означає: «...довгострокову стратегію, заснована на оцінці взаємодії і комплексному управлінні найважливішими фінансовими і нефінансовими факторами створення вартості компанії (економічними, соціальними і екологічними) для забезпечення довгострокової стійкості компанії» [7, с. 42.]. В основі процесу управління сталим розвитком підприємства покладено систему управління, що дозволяє цілісно, комплексно підходити до процесу взаємодії різних підсистем, які приймають участь в управлінських процесах. Стратегія сталого розвитку, заснована на ключових факторах стійкості, дозволить підприємству розробити комплексний підхід до управління сталим розвитком, визначити конкретні цілі сталого розвитку по кожному з виділених напрямів, а також розробити систему показників для оцінки ступеня досягнення поставлених цілей. Разом з тим, на поточний момент існують методологічні проблеми, що ускладнюють широке впровадження концепції на практиці. З метою їх встановлення було проведено опитування у вигляді телефонного інтерв'юнінг топ-менеджерів 30-ти середніх та малих виробничих підприємств м. Харкова (рис. 1).

Як можна побачити, на відсутність загальноприйнятої системи звітності вказали 93,3% топ-менеджерів, які були опитані і які працюють на цих підприємствах. На відсутність інформаційної бази для управління сталим розвитком підприємства вказали 100% опитаних топ-менеджерів. На відсутність аналітичного інструментарію, включаючи систему показників сталого розвитку і коректну методику їх аналізу вказали 67,7% опитаних топ-менеджерів та 60 % керівників підприємств, які на них працюють. Все це робить необхідним подальше дослідження основних підходів до формування інформаційної бази управління сталим розвитком підприємства, практиці розробки системи показників сталого розвитку.

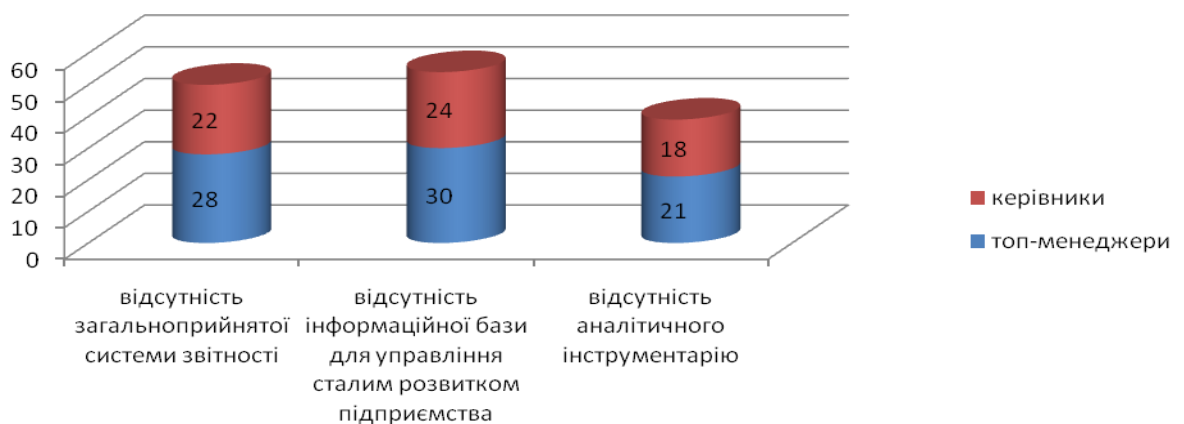

Рис. 1. Узагальнення результатів опитування з метою встановлення проблеми, що ускладнюють впровадження концепції сталого розвитку, %
Джерело: розраховано авторами

З метою визначення загальних тенденцій функціонування інформаційного забезпечення на виробничих підприємствах та його ролі в управлінні сталим розвитком нами проведений аналіз процесу прийняття управлінських рішень на досліджуваних підприємствах за допомогою методу анкетування. Анкету, що містить питання стосовно всіх аспектів, пов'язаних з підготовкою, прийняттям та реалізацією управлінських рішень, запропоновано топ-менеджерам 30-виробничих підприємств. Отримано такі дані: у 63% випадків мотивом прийняття управлінських рішень є реакція на

виникнення незапланованої ситуації, як правило негативної; майже 75% респондентів здійснює оцінювання ризику вже прийнятого рішення, замість оцінки альтернативних рішень і вибору оптимальних варіантів з коригуванням на ризик; досконало володіють методами оцінювання та мінімізації ризику лише 12%; кількісно оцінюють фактори, що впливають на ефективність рішень, лише 7%; 95% респондентів беруть їх до уваги; ще 5% – ігнорують. Проблеми у сфері інформаційного забезпечення мають майже всі респонденти, незважаючи на те, що на всіх підприємствах, топ-менеджмент яких приймав участь в опитуванні, функціонують автоматизовані системи управління (рис. 2).

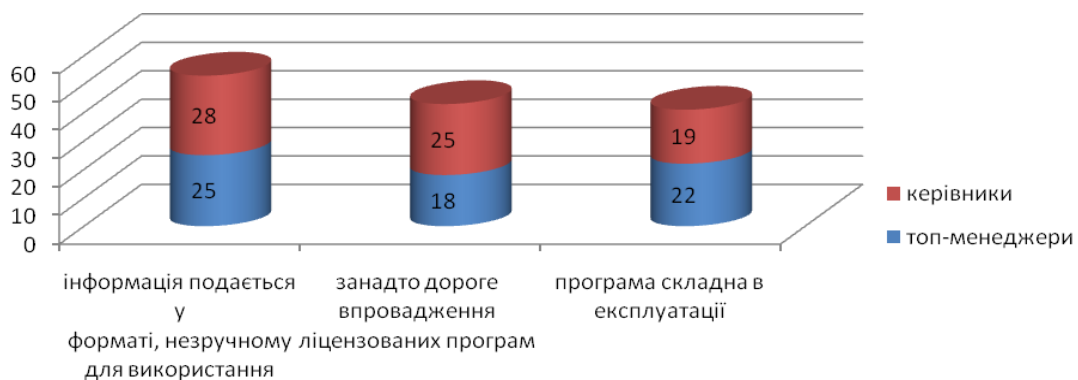

Рис. 2. Узагальнення результатів опитування з метою встановлення проблем фінансово-економічних програм на підприємствах, %

Джерело: розраховано авторами

Серед головних претензій з погляду прийняття рішень топ-менеджментом, що висувалися до фінансово-економічних програм, які зараз функціонують на їх підприємствах, такі: інформація подається у форматі, незручному для використання 83%; впровадження ліцензованих програм дороге 60% , програма складна в експлуатації та потребує додаткових навиків 73%. Проведене дослідження дає змогу стверджувати, що головним напрямом підвищення ефективності управлінських рішень є вдосконалення інформаційного забезпечення.

Важливим є те, що у 1997 році Коаліцією за екологічно відповідальний бізнес в партнерстві з програмою ООН з навколишнього середовища було розроблено Керівництво глобальної ініціативи зі звітності у сфері сталого розвитку (Guidelines of Global Reporting Initiative, GRI) [8]. Четверте покоління звітності у сфері сталого розвитку - G4 включає 90 показників результативності компаній за трьома напрямками, абсолютна більшість з яких кількісні: економіка - 9 показників; екологія - 34 показника; соціальна політика (праця, права людини, суспільство) - 47 показників. Відомо, що інформація, на основі якої приймають управлінські рішення, має великий вплив на їх якість та ефективність. У зв'язку із цим, науковці [9; 10], точку зору яких на це питання ми поділяємо, виділяють три типи інформаційних потоків: внутрішньофірмова інформація, яка формується управлінським персоналом і використовується для організації управління; зовнішня інформація, отримана підприємством ззовні (відомості про конкурентів, постачальників, дослідження фінансового ринку); вихідна інформація, яка формується на підприємстві і свідомо передається різними офіційними і неофіційними каналами у зовнішнє середовище. Організацію інформаційних потоків у вигляді системи пов'язують із поняттям інформаційного забезпечення. Виходячи із завдань, які постають перед інформаційним забезпеченням, ми розробили алгоритм його функціонування як виду діяльності. Він складається із декількох етапів: перший етап полягає у виборі інформаційних ресурсів із зовнішніх та внутрішніх джерел, причому як облікових, так і позаоблікових, які становлять первинні аналітичні дані; на другому етапі дані перетворюються на аналітичну інформацію, необхідну для прийняття рішень; проводиться аналіз цієї інформації, використання її для складання прогнозів і розробки альтернатив та нарешті – розробка управлінського рішення (рис. 3).

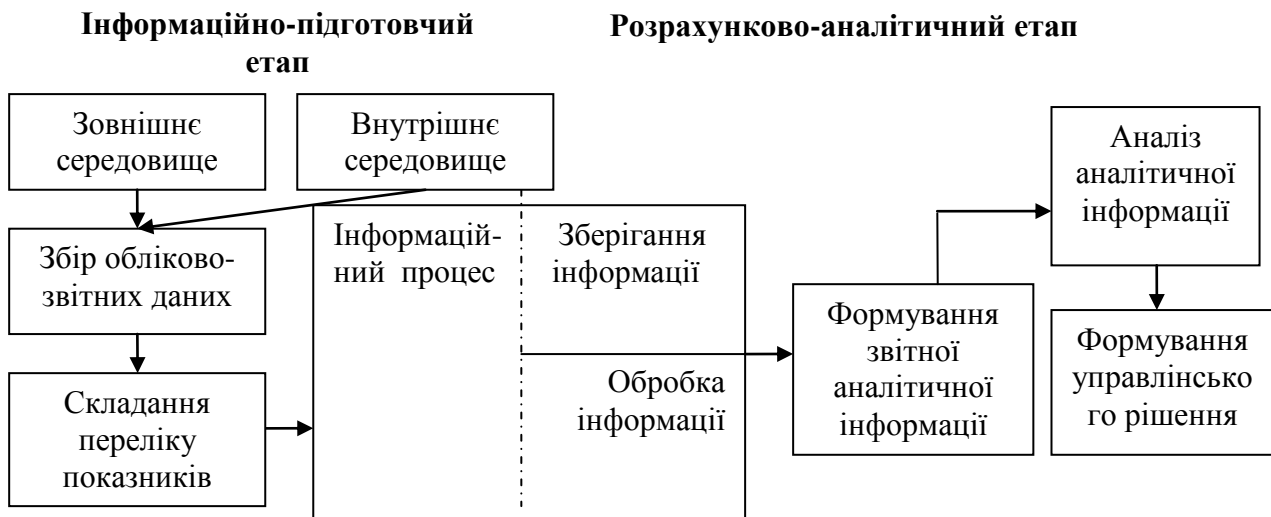

Рис. 3. Алгоритм інформаційного забезпечення управлінських рішень

Джерело: складено авторами

Як відомо, показники представляють найефективніший спосіб збору та передачі інформації цільовим групам, оскільки узагальнюють великий обсяг складної інформації про діяльність підприємства в доступній, легко керованій кількісній та якісній формах. Мета розрахунку показників для оцінка сталого розвитку підприємства різні: діагностика проблем, завчасне попередження, оцінка тенденцій, порівняння з конкурентами, пошук шляхів розвитку, допомога зовнішнім користувачам в розумінні і реагуванні на динаміку розвитку - незважаючи на те, що вимірювачі діяльності поділяють вихідне припущення про те, що своєчасна, акуратна і значима інформація про поточну ситуацію є необхідною умовою досягнення успіху в майбутньому. Вимірювання, обробка та розповсюдження інформації про діяльність підприємства можна розглядати як ланцюг зворотного зв'язку всередині системи управління. У таблиці 1 представлена порівняльна характеристика показників.

Таблиця 1 – Порівняльна характеристика показників

Параметр	Коментар
Інформація на вході / на виході	Управління сталим розвитком являє передбачає формування системи інформації на вході і виході, в якій під входної інформацією розуміються фінансові, людські та технічні ресурси, що відносяться до менеджменту, в той час як виходить інформація є джерелом або

	впливом на прийняття управлінських рішень із забезпечення сталого розвитку
Агреговані та багатовимірні показники	Індикатори можна розділити на дві групи відповідно до того, чи є вони одним агрегованим показником - індексом, або системою показників
Нормативні показники і порівняльні ринкові індикатори	Прикладним призначенням нормативних показників і порівняльних ринкових індикаторів є встановлення бази порівняння. У науковому і професійному співтоваристві не припиняються дискусії на тему того, чи існує абсолютний стандарт - ідеальний тип, в порівнянні з яким можна оцінювати діяльність компанії, або існує тільки відносний рівень, який визначається кращою практикою найбільш успішних конкурентів в галузі.
Нормалізовані і абсолютні	Нормалізовані показники - це показники, стандартизовані відповідно до визначеного спільним знаменником для полегшення процесу порівняння. Абсолютні показники відображають фактичне значення у визначених натуральних, вартісних або інших одиницях виміру
Статичні і динамічні показники	Відносні показники статичних індикаторів, які відображають події в даний конкретний момент часу, та динамічні показники, що відображають динаміку індикаторів

Джерело: узагальнено авторами на основі [9, 10]

Відповідно до факторів сталого розвитку підприємства і пріоритетів розвитку по кожному напрямку, на першому рівні декомпозиції мають бути виділені кілька груп цілей, що відносяться до економічної ефективності, екологічної безпеки, соціальної стабільності, а також взаємовідносинам з зацікавленими сторонами. Для вимірювання кожної з виділених груп цілей має бути сформована система показників, досягнення (виконання) кожних з яких має оцінюватися шляхом зіставлення цільових орієнтирів (операційних завдань) і фактичних значень показників. На рисунку 4 представлена принципова схема формування системи показників сталого розвитку відповідно до описаного вище підходу.

Запропонований підхід дозволяє враховувати цільові орієнтири підприємства в сфері сталого розвитку на різних рівнях управління, забезпечує збалансованість фінансових і нефінансових показників і дає можливість здійснювати моніторинг ступеня реалізації стратегії сталого розвитку.

Рис. 4 - Принципова схема розробки системи показників сталого розвитку підприємства

Джерело: складено авторами

Вибір показників для оцінки економічної ефективності спрямований на відображення ступеня досягнення економічних цілей. Таким чином, основними користувачами таких показників є саме підприємство і група стейкхолдерів, які мають комерційний інтерес, наприклад, акціонери. При формуванні відповідного набору показників необхідно дотримуватися певний баланс, з тим, щоб рівномірно відбити всіх аспектів економічної діяльності: фінансову діяльність, конкурентні переваги, якість послуг, використання ресурсів, інновації.

Показники соціальної стійкості і взаємин з основними групами зацікавлених сторін відображають стан трудової практики на підприємстві, взаємовідносини з місцевими громадами, постачальниками та підрядниками, соціальний внесок продукту підприємства.

Показники екологічної безпеки відображають стан енергоефективності та енергозбереження на підприємстві: викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря, величину викидів забруднюючих речовин у водні об'єкти, обсяг енергії, спожитої компанією за звітний рік, загальну кількість відходів.

На сьогоднішній день не існує чітко розробленої системи кількісних цільових індикаторів управління корпоративним сталим розвитком, що

ускладнює реалізацію компаніями відповідних принципів. При цьому протягом декількох років складається практика складання звітів з корпоративного сталого розвитку та його елементів. Міжнародною організацією зі стандартизації (ISO) розроблені стандарти, які регламентують ключові напрямки, що формують корпоративний сталий розвиток компанії, а саме: ISO 14001: 2004 «Система екологічного менеджменту», ISO 9001: 2008 «Системи менеджменту якості. Вимоги», ISO 50001: 2011 - «Система енергетичного менеджменту» [11; 12]. Стандарти є добровільними і не містять показників оцінки відповідних напрямків діяльності компаній і кількісних параметрів. Мета стандартів - впровадження певних процедур і принципів діяльності компаній, що сприяють зниженню навантаження на навколишнє середовище, підвищення безпеки праці персоналу, скорочення енерговитрат.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Доведено, що стратегія сталого розвитку, яка заснована на ключових факторах стійкості, дозволить менеджменту підприємства визначити конкретні цілі сталого розвитку по кожному з виділених напрямів, а також розробити систему показників для оцінки ступеня досягнення поставлених цілей. Проведено узагальнення результатів опитування з метою встановлення проблеми, що ускладнюють широке впровадження концепції сталого розвитку на підприємствах. Запропонований алгоритм інформаційного забезпечення управлінських рішень дозволить вибудувати ефективну систему взаємовідносин з ключовими групами зацікавлених сторін, спрямовану на усунення інформаційних розривів і зниження репутаційних ризиків. Принципова схема розробки системи показників сталого розвитку підприємства підкреслює важливість застосування комплексного підходу до впровадження принципів сталого розвитку в операційну діяльність підприємства. Перспективи подальших досліджень полягають в розвитку методів управління сталим розвитком підприємства.

Бібліографічний список:

1. Elkington J. Cannibals With Forks: The Triple. Bottom Line of 21st Century Business. Capstone, Oxford, 1997. 402 p.
2. Медоуз Д., Рандерз Й. Пределы роста. 30 лет спустя / Пер. с англ. Москва: Академкнига, 2008. 342 с.
3. Урсул А. Д., Урсул Т. А. Становление и сущность устойчивого развития. Введено в теорию устойчивого развития. Москва, Юнити-Дана, 2002. 687 с.
4. Єршова Н. Ю. Інтегрована система обліково-аналітичного забезпечення процесів розробки та реалізації стратегій розвитку підприємства. Розвиток і становлення обліку, аудиту та управління фінансово-економічною безпекою за роки незалежності України: матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (12-13 травня 2016 р., м. Дніпро): ННІЕ, 2016. С. 36-40.
5. Фоміна М. В. Сталий розвиток в умовах глобалізації: протиріччя та чинники. *Сталий розвиток економіки*. №7. 2011. С. 6-12.
6. Рач В. А., Маматова Т. В. Методологічний підхід щодо визначення вектора руху системи. *Сучасні інформаційні та енергозберігаючі технології життєзабезпечення людини*. № 13. 2003. С. 403-406.
7. Ефимова О. В. Анализ устойчивого развития компании: стейкхолдерский поход. *Экономический анализ: теория и практика*. №45 (348). 2013. С.41-52.
8. Руководство по отчетности в области устойчивого развития. URL: <https://www.globalreporting.org/resource/library/RussianFSSS-G3-ReportingGuidelines.pdf> (дата звернення 25.01.2020).
9. Єршова Н.Ю. Інформаційно-комунікаційне забезпечення прийняття управлінських рішень економічними суб'єктами. *Науковий вісник Ужгородського університету. Економіка*. №. 39 (1). 2013. С. 96-101.

10. Тычинина Н. А. Теоретическое обоснование содержания учетно-аналитического обеспечения устойчивого развития предприятия. *Вестник ОГУ*. № 2. 2009. С. 103–107.

11. ISO 9001:2008 Quality management systems — Requirements http://www.bot.or.th/Thai/Banknotes/banknotes%20management_1/Documents/ISO9001eng.pdf

12. ISO 26000:2010. Guidance on social responsibility (Настанова щодо соціальної відповідальності). [First edition 2010-11-01]. Published in Switzerland: ISO, 2010. 106 p.

References

1. Elkington J. (1997) *Cannibals With Forks: The Triple. Bottom Line of 21st Century Business*. Capstone, Oxford, 402 p.

2. Medouz D., Randerz Y. (2008) *Predely rosta. 30 let spustya* [The limits of growth. 30 years later]. Moscow: Academic Book, 342 p. (in Russian)

3. Ursul A. D., Ursul T. A. (2002) *Stanovlenie i sushchnost' ustoychivogo razvitiya. Vvedene v teoriyu ustoychivogo razvitiya*. [The formation and essence of sustainable development. Introduced into the theory of sustainable development]. Moscow: Yuniti-Dana. 687 p.(in Russian)

4. Jershova N. Ju. (2016) *Integhrovana systema oblikovo-analitychnogho zabezpechennja procesiv rozrobky ta realizaciji strateghij rozvytku pidpryjemstva* [Integrated system of accounting and analytical support for the development and implementation of enterprise development strategies]. Proceedings of the *Rozvytok i stanovlennja obliku, audytu ta upravlinnja finansovo-ekonomichnoju bezpekoju za roky nezalezhnosti Ukrainy* (Ukraine, Dnipro, May 12-13, 2016), Dnipro: Proceedings of the *Rozvytok i stanovlennja obliku, audytu*, pp. 36-40. (in Ukrainian)

5. Fomina M.V. (2011) *Stalyj rozvytok v umovakh ghlobalizaciji: protyrichchja ta chynnyky* [Sustainable development in a globalized environment:

contradictions and factors]. Sustainable development of economies, no. 7, pp. 6-12. (in Ukrainian)

6. Rach V. A., Mamatova T. V. (2003). Metodologichnyj pidkhid shhodo vyznachennja vektora rukhu systemy [Methodological approach for determining motion vector of the system]. Modern information and energy-saving technologies of human life support. no. 13. 2003. pp. 403-406. (in Ukrainian)

7. Efimova O. V. (2013) Analiz ustoychivogo razvitiya kompanii: stejkkholderskiy pokhod [Analysis of the company's sustainable development: stakeholder approach]. Economic analysis: theory and practice. no.45 (348). pp.41-52. (in Russian)

8. Rukovodstvo po otchetnosti v oblasti ustoychivogo razvitiya [Sustainability Reporting Guidelines]. Available at: <http://media.rspp.ru/document/1/e/6/e6aef2d23c03d8181b6230003f977361> (accessed 25 January 2018)

9. Jershova N.Ju. (2013) Informacijno-komunikacijne zabezpechennja pryjnattja upravlinsjkykh rishenj ekonomichnymy sub'jektamy [Information and communication support for managerial decision-making by economic entities]. *Uzhgorod University Scientific Bulletin. Economy*. vol. 39 (1). pp. 96-101.

10. Tychinina N. A. (2009) Teoreticheskoe obosnovanie sodержaniya uchetno-analiticheskogo obespecheniya ustoychivogo razvitiya predpriyatiya [Theoretical substantiation of the content of accounting and analytical support for sustainable development of the enterprise]. Bulletin of the Orenburg State University. no. 2. pp. 103–107. (in Russian)

11. ISO 9001:2008 Quality management systems — Requirements http://www.bot.or.th/Thai/Banknotes/banknotes%20management_1/Documents/ISO9001eng.pdf

12. Nastanova shhodo sotsial'noyi vidpovidal'nosti [ISO 26000:2010. Guidance on social responsibility Switzerland]. 2010. 106 p.